www.prepp.in

Your Personal Exams Guide

SET-4

Series BVM

कोड नं.
Code No. **22**

रोल नं.
Roll No.

परीक्षार्थी कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें ।
Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **16** हैं ।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **18** प्रश्न हैं ।
- **कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।**
- इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
- Please check that this question paper contains **16** printed pages.
- Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains **18** questions.
- **Please write down the Serial Number of the question before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

संस्कृतम् (केन्द्रिकम्)

SANSKRIT (Core)

समय : होरात्रयम् | *पूर्णाङ्काः : 100*

निर्धारित समय : 3 घण्टे | *अधिकतम अंक : 100*

Time allowed : 3 hours | *Maximum Marks : 100*

Prepp
Your Personal Exams Guide

सङ्केताभावे सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि, संस्कृतेनैव लेखनीयानि ।

जहाँ स्पष्ट संकेत नहीं हैं, वहाँ उत्तर संस्कृत में ही दीजिए ।

Answer the questions in Sanskrit only unless stated otherwise.

*अस्मिन् प्रश्नपत्रे **चत्वारः** खण्डाः सन्ति ।*

*इस प्रश्न-पत्र में **चार** खण्ड हैं ।*

*There are **four** sections in this question paper.*

खण्डः क	अपठितांश – अवबोधनम् (अपठितांश – अवबोधन)	10 अङ्काः
SECTION A	(Unseen Reading Comprehension)	
खण्डः ख	संस्कृतेन रचनात्मककार्यम् (संस्कृत रचनात्मक कार्य)	15 अङ्काः
SECTION B	(Sanskrit Writing Skills)	
खण्डः ग	अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण)	30 अङ्काः
SECTION C	(Applied Grammar)	
खण्डः घ	भाग I – पठितांश – अवबोधनम् (पठितांश – अवबोधन)	35 अङ्काः
SECTION D	PART I – Reading Comprehension	
	भाग II – सामान्यः संस्कृतसाहित्यपरिचयः (सामान्य संस्कृत साहित्य परिचय)	10 अङ्काः
	PART II – General Introduction to Sanskrit Literature	

Prepp Your Personal Exam Guide

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

अपठितांश – अवबोधनम्

अपठितांश – अवबोधन

Unseen Reading Comprehension

10 अङ्काः

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत ।

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए ।

Read the following passage and answer the given questions in Sanskrit.

गद्यांश:

प्रकृतिः प्रत्यहं सर्वत्र वनेषु उपवनेषु मुक्तहस्तेन आनन्दं वितरति । तत्र भानोः किरणाः वातावरणम् ऊर्जामयं कुर्वन्ति । ते पुष्पाणि विकासयन्ति । भ्रमराः पुष्पेषु गुञ्जन्ति । पवनः तरूणां दलानि कुसुमानि च आन्दोलयति सौरभं च प्रसारयति । प्रातःकाले जनाः उद्यानेषु भ्रमन्ति, धावन्ति व्यायामम् च आचरन्ति, परस्परं आलपन्ति च । प्रभातवेलायां प्रकृतिः विशिष्टतया निजसौन्दर्यं प्रकटयति । परन्तु ये तादृशे सुरम्ये समये शय्यासु सुप्ताः तिष्ठन्ति नूनं ते प्रकृतेः आनन्देन सौन्दर्येण च वञ्चिताः एव भवन्ति ।

प्रश्नाः

(अ) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

एक शब्द में उत्तर दीजिए । (केवल चार प्रश्न)

Answer in one word. (Only four questions) $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

(i) प्रकृतिः प्रत्यहं मुक्तहस्तेन किं वितरति ?

(ii) कस्य किरणाः वातावरणम् ऊर्जामयं कुर्वन्ति ?

(iii) प्रकृतिः कदा निजसौन्दर्यं प्रकटयति ?

(iv) भ्रमराः कुत्र गुञ्जन्ति ?

(v) कः तरूणां दलानि आन्दोलयति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल दो प्रश्न)

Answer in a complete sentence. (Only two questions) $2 \times 2 = 4$

(i) ये शय्यासु सुप्ताः तिष्ठन्ति ते केन वञ्चिताः भवन्ति ?

(ii) पवनः प्रकृतेः सहयोगं कथं ददाति ?

(iii) प्रातःकाले जनाः उद्यानेषु किं किं कुर्वन्ति ?

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

(स) यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवल प्रश्नचतुष्टयम्)
निर्देशानुसार उत्तर दीजिए । (केवल चार प्रश्न)
Answer as directed. (Only four questions) $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

(i) "सुरम्ये समये" अत्र विशेषणपदं किम् ?
(ii) "जागृता:" अस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम् ?
(iii) "ते पुष्पाणि विकासयन्ति" अत्र "ते" सर्वनामपदं केभ्य: प्रयुक्तम् ?
(iv) "सुगन्धम्" इति पदस्य समानार्थकं पदं गद्यांशात् चित्वा लिखत ।
(v) "भ्रमन्ति" इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं प्रयुक्तम् ?

(द) अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।
इस अनुच्छेद के लिए उपयुक्त शीर्षक संस्कृत में लिखिए ।
Write a suitable title for this passage in Sanskrit. 2

खण्ड: ख (SECTION B)
संस्कृतेन रचनात्मककार्यम्
संस्कृत रचनात्मक कार्य
Sanskrit Writing Skills
15 अङ्का:

2. भवत: नाम प्रदीप: अस्ति । भवान् छात्रावासे वसति । अजन्ता-एलोरा-गुहादर्शनार्थं शैक्षिकयात्रायै गन्तुम् इच्छति । धनप्रेषणार्थं पितरं प्रति लिखिते पत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तै: उचित शब्दै: रिक्तस्थानानि पूरयत ।
आपका नाम प्रदीप है । आप छात्रावास में रहते हैं । शैक्षिक यात्रा के लिए अजंता-एलोरा की गुफाओं को देखने जाना चाहते हैं । धन भेजने के लिए पिता को लिखे पत्र में रिक्त स्थानों को मंजूषा में दिए गए उचित शब्दों से भरिए ।
You are Pradeep and stay in a hostel. You want to visit Ajanta-Allora in educational trip. Fill in the blanks in letter written to your father for sending money. Select appropriate words from the given box. $\frac{1}{2} \times 10 = 5$

छात्रावास: (i) _______ ।

परमादरणीया: (ii) _________
सादरं प्रणमामि ।

सविनयं (iii) ___________ यत् मम त्रैमासिकी परीक्षा समाप्तिं (iv) __________ । मम (v) ___________ शोभनानि अभवन् । अस्मिन् (vi) ____________ अहं गृहं न आगमिष्यामि, यत: विद्यालयेन एकस्या: (vii) _________ प्रबन्ध: कृत: । एषा अजन्ता-एलोरा-गुहानां दर्शनाय आयोजिता वर्तते । यात्रा-व्ययार्थं (viii) _________ रूप्यकाणि आवश्यकानि । कृपया 'पेटीएम' इति माध्यमेन प्रेषयन्तु भवन्त: ।

शेषं सर्वं कुशलम् । मम (ix) _________ अग्रजाय च सादरं प्रणामा: ।

भवतां स्नेहपात्रम् (x) _________

मञ्जूषा

गता, चेन्नईत:, ग्रीष्मावकाशे, प्रदीप:, पञ्चसहस्रम्, शैक्षिकयात्राया:, जनन्यै, पितृमहाभागा:, उत्तरपत्राणि, निवेदयामि ।

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

3. मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया अधोलिखितायां लघुकथायां रिक्तस्थानानि पूरयित्वा कथां पुनः लिखत ।

मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से निम्नलिखित लघुकथा में रिक्त स्थानों की पूर्ति कर कथा को पुनः लिखिए ।

Fill in the blanks in the following short story with the help of the words given in the box below and rewrite the same. $\frac{1}{2} \times 10 = 5$

कथा

दक्षिण भारते एको महात्मा अजायत – महर्षिः रमणः । सः नित्यं प्रातः त्रिवादने वनं गच्छति स्म । एकदा तम् अपृच्छत् कश्चित् – "भवान् नित्यं प्रत्यूषकाले वनं कथं गच्छति ?" (i) _________ उदतरत् – 'अहं सीतारामयोः (ii) _________ गच्छामि । एषा (iii) _________ समाचारपत्रे प्रकाशिता सञ्जाता । इमां (iv) _________ पठित्वा एकः (v) _________ तम् प्रति (vi) _________ अपृच्छत् च "किं इदं (vii) _________ यदा भवान् वनं (viii) _________ तदा सीतारामौ (ix) _________ ।" महर्षिरमणः अवदत् – आम, "सत्यमेव" । ख्रिष्टपूजकः प्रष्टुम् (x) _________ किं सोऽपि तयोः दर्शनं कर्तुं शक्नोति ।

मञ्जूषा

वार्ताम्, महर्षिः, ख्रिष्टपूजकः, दर्शनार्थं, वार्ता, सत्यं, गच्छति, उपागच्छत्, पश्यति, ऐच्छत् ।

4. "सूर्योदयः" अथवा "दीपमालिका" इति विषयमधिकृत्य मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन **पञ्च**संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत ।

मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से "सूर्योदय" अथवा "दीपमालिका" इस विषय पर **पाँच** संस्कृत वाक्यों में एक अनुच्छेद लिखिए ।

With the help of the words given in the box below describe "Suryodaya" or "Deepmalika" in **five** sentences in Sanskrit. $1 \times 5 = 5$

मञ्जूषा

घण्टाध्वनिः, प्रकाशः, उद्यानेषु, पक्षिणः, सूर्योदयः, सर्वत्र जनाः, जायते, कलरवं, धावनं, व्यायामं, कुर्वन्ति, देवालयम्, स्वकर्मणि, कृषकाः, बालाः ।

अथवा

प्रकाशपर्व, प्रज्वाल्यन्ते, प्रतिवर्षम्, स्वगृहाणि, वितरणम्, विस्फोटनम्, दीपाः, सुधया, जनाः, स्वच्छताकार्यम्, विद्युद्दीपाः, मिष्ठान्नम्, सायं, शुभकामनाः, रात्रौ, लक्ष्मीम्, परस्परम् ।

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

अनुप्रयुक्तव्याकरणम्
अनुप्रयुक्त व्याकरण
Applied Grammar

30 अङ्काः

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिच्छेदं कुरुत । (केवलं प्रश्नषट्कम्)
निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों का सन्धि-विच्छेद कीजिए । (केवल छह प्रश्न)
Disjoin Sandhis in the underlined words of the following sentences.
(Only six questions) *1×6=6*

(i) सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिम् ।

(ii) हितान्न यः संश्रृणुते स किं प्रभुः ।

(iii) चाणक्यः स्वप्नेऽपि न चेष्टते ।

(iv) सद्विद्या यदि किं धनैः ।

(v) इनश्च दिनस्य ।

(vi) इत इतो देवः ।

(vii) अहो राजते कीदृशीयं हिमानी ।

6. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितसमस्तपदानां विग्रहाः लेखनीयाः । (केवलं प्रश्नषट्कम्)
निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित समस्त-पदों के विग्रह लिखिए । (केवल छः प्रश्न)
Expound the underlined words of the following sentences.
(Only six questions) *1×6=6*

(i) अहिंसया च भूतात्मा ।

(ii) ते मूढधियः पराभवं व्रजन्ति ।

(iii) ते मत्स्यसंक्षयं करिष्यन्ति ।

(iv) सुमहिमा यद्यस्ति किं मण्डनैः ।

(v) सूर्य एव अहोरात्रम् जनयति ।

(vi) सर्वे यथास्थानम् उपविशन्ति ।

(vii) नीलाकाशः छत्रवत् प्रतीयते ।

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

त्वा रिक्तस्थानानि पूरयत ।
(केवलं प्रश्नाष्टकम्)

निम्नलिखित वाक्यों में कोष्ठक के अन्तर्गत दी गई प्रकृति के साथ निर्दिष्ट प्रत्यय को जोड़कर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए । (केवल आठ प्रश्न)

Fill in the blanks in the following sentences by adding suffixes to the roots and words given in the brackets. (Only eight questions) *1×8=8*

(i) भवन्ति मायाविषु ये न __________ । (माया + इनि)

(ii) छात्राः लेहनगरं __________ । (प्र + या + क्त)

(iii) कालिदासस्य __________ विज्ञाय विद्योत्तमा खिन्ना जाता । (मूर्ख + तल्)

(iv) कञ्चुकी __________ आकाशं प्रति उद्वीक्ष्य वदति । (परि + क्रम् + ल्यप्)

(v) इदानीं दुर्गसंस्कारः __________ । (प्र + आ + रभ् + तव्यत्)

(vi) नान्या तेषां __________ भवेत् । (गम् + क्तिन्)

(vii) __________ अत्र सर्वम् । (रम् + अनीयर्)

(viii) अभियानं __________ आसीत् । (साहस + ठक्)

(ix) सर्वे छात्राः यात्रावृत्तं __________ उत्सुकाः । (दृश् + तुमुन्)

8. अधोलिखितेषु वाक्येषु कर्तृक्रियापदयोः अन्वितिं कुरुत ।
निम्नलिखित वाक्यों में कर्ता एवं क्रिया पदों की अन्विति कीजिए ।
Write the suitable verbs according to the subject in the following sentences. *1×5=5*

(i) मैत्रेयः इत एव __________ । (आगच्छति/आगच्छन्ति)

(ii) अयम् एव अहोरात्रं __________ । (जनयति/जनयसि)

(iii) अहं प्रक्षेपकेण __________ । (दर्शयामि/दर्शयति)

(iv) कनकं चतुर्भिः __________ । (परीक्ष्यन्ते/परीक्ष्यते)

(v) उच्चैः विहस्य यद् भविष्यः __________ । (उवाच/ऊचुः)

अथवा (OR)

Prepp Your Personal Exam Guide

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

अधोलिखितेषु वाक्येषु विशेष्यैः सह मञ्जूषायाः विशेषणपदानि योजयत ।

निम्नलिखित वाक्यों में विशेष्यों के साथ मञ्जूषा से विशेषण पदों को जोड़िए ।

Add the appropriate adjectives from the box with their qualifying nouns in the following sentences. *1×5=5*

(i) चारुदत्तस्य दरिद्रभावः __________ ।

(ii) राजलक्ष्मीः हि __________ भवति ।

(iii) __________ पादपाः अपि निपतन्ति ।

(iv) तृणानि भूमिरुदकं वाक् चतुर्थी च __________ ।

(v) किन्तु न कदाचित् आर्यस्य __________ प्रवृतिः ।

मञ्जूषा

सुबद्धमूलाः, रमणीयः, दुराराध्या, सूनृता, निष्प्रयोजना ।

9. अधोलिखितेषु वाक्येषु कोष्ठकप्रदत्तशब्दैः सह उपयुक्तां विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत । (केवलं प्रश्नपञ्चकम्)

निम्नलिखित वाक्यों में कोष्ठक में दिए गए शब्दों से उपयुक्त विभक्ति का प्रयोग कर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए ।(केवल पाँच प्रश्न)

Fill in the blanks using appropriate case-endings with the words given in the brackets in the following sentences. (Only five questions) *1×5=5*

(i) __________ उपरि स्थिताः प्रदेशाः संस्क्रियन्ताम् । (सुगाङ्गप्रासाद)

(ii) कथं स्पर्धते __________ सह दुरात्मा राक्षसः । (अस्मद्)

(iii) अलम् अनेन __________ । (विनय)

(iv) अयं __________ अध्यास्ते वृषलः । (सिंहासन)

(v) मानवजीवने __________ विना सफलता न लभ्यते । (परिश्रम)

(vi) न __________ अन्तरा चाणक्यः स्वप्नेऽपि चेष्टते । (प्रयोजन)

Prepp Your Personal Exam Guide

Prepp
Your Personal Exams Guide

भाग I
(PART I)
पठितांश – अवबोधनम्
पठितांश – अवबोधन
Reading Comprehension

35 अङ्काः

10. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत ।
निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर उन पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए ।
Read the following prose passage and answer the questions based on them in Sanskrit. *5*

गद्यांशः

कस्मिंश्चित् जलाशये अनागतविधाता, प्रत्युत्पन्नमतिः, यद् भविष्यश्चेति त्रयो मत्स्याः प्रतिवसन्ति स्म । अथ कदाचित् तं जलाशयं दृष्ट्वा गच्छद्भिः मत्स्यजीविभिः उक्तम् – अहो ! बहुमत्स्योऽयं ह्रदः कदापि न अस्माभिः अन्वेषितः । अद्य तु आहारवृत्तिः सञ्जाता । सन्ध्यासमयः अपि संवृत्तः । ततः प्रभाते अत्र आगन्तव्यम् ।

प्रश्नाः

(अ) एकपदेन उत्तरत ।
एक शब्द में उत्तर दीजिए ।
Answer in one word. *$\frac{1}{2}\times 2=1$*
(i) जलाशये कति मत्स्याः आसन् ?
(ii) मत्स्यजीविनः किं दृष्टवन्तः ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नमेकम्)
पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल एक प्रश्न)
Answer in a complete sentence. (Only one question) *$2\times 1=2$*
(i) मत्स्यजीविभिः कः न अन्वेषितः ?
(ii) अद्य मत्स्यजीविनाम् का सञ्जाता ?

(स) यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)
निर्देशानुसार उत्तर दीजिए । (केवल चार प्रश्न)
Answer as directed. (Only four questions) *$\frac{1}{2}\times 4=2$*
(i) 'ह्रदः' इति शब्दस्य विशेषणपदं अत्र किं प्रयुक्तम् ?
(ii) 'तडागम्' इति पदस्य पर्यायवाचिपदं किं प्रयुक्तम् ?
(iii) 'स्वल्प' इति पदस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम् ?
(iv) 'प्रतिवसन्ति स्म' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?
(v) बहुमत्स्योऽयं ह्रदः अस्माभिः कदापि न अन्वेषितः अत्र 'अस्माभिः' इति सर्वनामपदं केभ्यः प्रयुक्तम् ?

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

।

निम्नलिखित पद्यांश को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए ।

Read the following verse and answer the questions based on them in Sanskrit. *5*

पद्यम्:

"वदनं प्रसादसदनं सदयं हृदयं सुधामुचो वाच: ।
करणं परोपकरणं येषां केषां न ते वन्द्या: ।।"

प्रश्ना:

(अ) एकपदेन उत्तरत ।

एक शब्द में उत्तर दीजिए ।

Answer in one word. $\frac{1}{2} \times 2 = 1$

(i) सतां वाच: कथं कथिता: ?

(ii) सज्जनानां हृदयं कीदृशं भवति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नमेकम्)

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल एक प्रश्न)

Answer in a complete sentence. (Only one question) $2 \times 1 = 2$

(i) कीदृशा: जना: वन्दनीया: भवन्ति ?

(ii) सतां वदनम् कीदृशं भवति ?

(स) यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए । (केवल चार प्रश्न)

Answer as directed. (Only four questions) $\frac{1}{2} \times 4 = 2$

(i) 'मुखम्' इति पदस्य पर्यायपदं किं प्रयुक्तम् ?

(ii) 'विषम्' इत्यस्य विलोमपदं किम् ?

(iii) 'पूजनीया:' इत्यस्य स्थाने किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(iv) 'सुधामुच:' इति कस्य पदस्य विशेषणम् ?

(v) 'परोपकरणम्' इत्यस्य विशेष्यपदं पद्यांशे किम् प्रयुक्तम् ?

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

।

निम्नलिखित नाट्यांश को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए ।
Read the following drama passage and answer the questions based on them in Sanskrit. *5*

नाट्यांश :

कञ्चुकी – देव ! क: अन्य: जीवितुकामो देवस्य शासनम् अतिवर्तेत ?

राजा – (नाट्येन उपविश्य) आर्य ! आचार्य चाणक्यं द्रष्टुमिच्छामि ।

कञ्चुकी – यथा आज्ञापयति देव ! (इति निष्क्रान्त:) ।

चाणक्य: – (आकाशे लक्ष्यं बद्ध्वा) कथं स्पर्धते मया सह दुरात्मा राक्षस: ? राक्षस ! राक्षस ! विरम विरम अस्माद् दुर्व्यसनात् ।

कञ्चुकी – (प्रविश्य) (परिक्रम्य अवलोक्य च) इदं आर्यचाणक्यस्य गृहम् । अहो ! राजाधिराजमन्त्रिणो विभूति: । तथाहि गोमयानाम् उपलभेदकम् एतत् प्रस्तरखण्डम्, इत: शिष्यै: आनीतानां दर्भाणां स्तूप: अत्र शुष्यमाणै: समिद्भि: अतिनमित: छदिप्रान्त: जीर्णा: भित्तय: । अत एव निस्पृहत्यागिभि: एतादृशै: जनै: राजा तृणवद् गण्यते ।

प्रश्ना:

(अ) एकपदेन उत्तरत ।
एक शब्द में उत्तर दीजिए ।
Answer in one word. $\frac{1}{2} \times 2=1$

(i) आचार्यचाणक्यं क: द्रष्टुम् इच्छति ?

(ii) जीवितुकाम: कस्य शासनम् अतिवर्तेत ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नमेकम्)
पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल एक प्रश्न)
Answer in complete sentence. (Only one question) $2 \times 1=2$

(i) चाणक्य: राक्षसविषये किं कथयति ?

(ii) चाणक्यस्य गृहे किं किम् आसीत् ?

(स) यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)
निर्देशानुसार उत्तर दीजिए । (केवल चार प्रश्न)
Answer as directed. (Only four questions) $\frac{1}{2} \times 4=2$

(i) 'दर्भाणाम्' इति पदस्य विशेषणपदं अत्र किं प्रयुक्तम् ?

(ii) 'गगने' इति पदस्य पर्यायपदं अत्र किं प्रयुक्तम् ?

(iii) कथं स्पर्धते मया सह अत्र 'मया' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

(iv) 'महात्मा' इत्यस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम् ?

(v) 'आज्ञापयति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं प्रयुक्तम् ?

www.prepp.in
Prepp
Your Personal Exams Guide

निर्देशानुसार **दोनों** प्रश्नों के उत्तर दीजिए ।
Answer **both** the questions as directed. *2+2=4*

(अ) 'धन्य: एष: कुलमूलं श्रीरामचन्द्रस्य ।' अस्या: पंक्ते: सन्दर्भग्रन्थस्य लेखकस्य च नाम लिखत ।

(ब) 'किं भवान् अर्थविभवं चिन्तयति ।' इति क: कं प्रति कथयति ?

अथवा

(अ) 'अद्य तु आहारवृत्ति: सञ्जाता ।' इति पंक्ते: सन्दर्भग्रन्थ: क: ? कश्च अस्य लेखक: ?

(ब) 'न खल्वहं नष्टां श्रियम् अनुशोचामि ।' इति वाक्यं क: कं प्रति कथयति ?

14. प्रत्येकम् अंशस्य प्रदत्त-भावार्थ-**त्रयात्** शुद्धं भावार्थं चित्वा लिखत ।
प्रत्येक अंश के लिए दिए गए **तीन** भावार्थों में से शुद्ध भावार्थ का चयन करके लिखिए ।
Pick out and write the correct one out of the **three** explanations given for each of the following lines. *2+2=4*

(अ) "स किं सखा साधु न शास्ति योऽधिपम् ।"

भावार्था:

(i) य: अधिपं नियन्त्रयति स किं सखा भवति ।
(ii) य: राजानं सम्यक् उपदिशति सकिंसखा भवति ।
(iii) य: स्वस्वामिने सत्परामर्शं न ददाति स: योग्य: सचिव: भवितुं न शक्नोति ।

(ब) "दुराराध्या हि राजलक्ष्मी: ।"

भावार्था:

(i) राजलक्ष्मी: आराधयितुं अशक्या ।

(ii) प्राप्तस्य राज्यस्य संरक्षणं राज्ञ: कृते अतिकठिनं भवति ।

(iii) राज्ञा सदैव प्रजानां रक्षणं कर्तव्यम् ।

अथवा (OR)

Prepp Your Personal Exam Guide

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

अधोलिखितस्य पद्यस्य प्रदत्तं भावार्थं मञ्जूषाप्रदत्तपदैः पूरयित्वा पुनः लिखत ।

निम्नलिखित पद्य के दिए गए भावार्थ को मञ्जूषा में दिए गए पदों से पूर्ण कर पुनः लिखिए ।

Complete the central idea of the given verse with the words given in the box below and rewrite the same. $\frac{1}{2} \times 8 = 4$

श्लोकः

"यथा चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते,
निघर्षणच्छेदनतापताडनैः ।
तथा चतुर्भिः पुरुषं परीक्ष्यते,
त्यागेन शीलेन गुणेन कर्मणा ।।"

भावार्थः

सुवर्णस्य शुद्धतायाः (i) ________ चतुर्भिः (ii) ________ भवति । ते चत्वारः उपायाः (iii) ________ छेदनम् (iv) ________ ताडनम् च (v) ________ । एवमेव (vi) ________ परीक्षणम् अपि (vii) ________ उपायैः करणीयम् । यथा च (viii) ________ त्यागेन शीलेन, गुणेन, कर्मणा च ।

मञ्जूषा

घर्षणम्, तस्य, चतुर्भिः, तापः, परीक्षणम्, उपायैः, पुरुषस्य, भवन्ति

15. अधोलिखितस्य श्लोक**द्वयस्य** प्रदत्तान्वये पदैः रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा अन्वयं पुनः लिखत ।
निम्नलिखित **दो** श्लोकों के दिए गए अन्वयों में उचित पदों से रिक्त स्थानों की पूर्ति कर अन्वय को पुनः लिखिए ।
The prose-order-renderings of the following **two** verses have been given below. Fill in the blanks and rewrite the same. $\frac{1}{2} \times 8 = 4$

(अ) **पद्यम्**

शिक्षाक्षयं गच्छति कालपर्ययात्,
सुबद्धमूलाः निपतन्ति पादपाः ।
जलं जलस्थाननगतं च शुष्यति,
हुतं च दत्तं च सदैव तिष्ठति ।।

अन्वयः

कालपर्ययात् (i) ________ क्षयम् गच्छति । सुबद्धमूलाः (ii) ________ निपतन्ति । जलस्थानगतम् (iii) _______ च शुष्यति । हुतं च दत्तं च (iv) _______ एव तिष्ठति ।

Prepp Your Personal Exam Guide

Prepp
Your Personal Exams Guide

(ब) **पद्यम्**

तृणानि भूमिरुदकं वाक् चतुर्थी च सूनृता ।
एतान्यपि सतां गेहे नोच्छिद्यन्ते कदाचन ।।

अन्वयः

तृणानि (i) _________ उदकम्, चतुर्थी च (ii) _________ वाक् । सतां (iii) _________ एतानि अपि (iv) _________ न उच्छिद्यन्ते ।

16. अधोलिखितानां 'क' स्तम्भस्य वाक्यांशानां 'ख' स्तम्भस्य वाक्यांशैः सह सार्थकसम्मेलनं कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत ।

निम्नलिखित 'क' स्तम्भ के वाक्यांशों का 'ख' स्तम्भ के वाक्यांशों के साथ सार्थक मिलान करके वाक्यों को पुनः लिखिए ।

Match the following sentences of column 'क' with the suitable sentences of column 'ख' and rewrite the same. *1×4=4*

	'क'		'ख'
(अ)	एको हि दोषो गुणसन्निपाते	(i)	षण्णां ऋतूनाम् ।
(ब)	अयमेव कारणम्	(ii)	चाणक्यः स्वप्नेऽपि चेष्टते ।
(स)	मठेषु उत्कीर्णाः लेखाः	(iii)	निमज्जतीन्दोः किरणेष्विवाङ्कः ।
(द)	न प्रयोजनमन्तरा	(iv)	तिब्बतशैल्याः परिचायकाः ।

17. अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितशब्दानां प्रसङ्गानुसारम् सार्थकम् अर्थं चित्वा लिखत ।
(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित शब्दों के प्रसंगानुसार सार्थक अर्थ चुनकर लिखिए ।
(केवल चार प्रश्न)

Select and write the appropriate meanings of the underlined words in the following sentences according to the context. (Only four questions) *1×4=4*

(अ) '<u>दुर्गसंस्कारः</u> प्रारब्धव्यः ।'

(i) विवाहसंस्कारः

(ii) दुर्गसंस्कृतिः

(iii) सेनासंग्रह-दुर्गपरिष्कारादिकर्म

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

(ब) हिमं गिरिराजस्य शोभां प्रवर्धयति ।

(i) गिरनारनगरस्य

(ii) हिमालयस्य

(iii) शिखरस्य

(स) वारिणा भूमिं सिञ्चन्तु ।

(i) जलेन

(ii) दुग्धेन

(iii) पाणिना

(द) क्षुरस्य धारा निशिता दुरत्यया ।

(i) निशायुक्ता

(ii) तीक्ष्णा

(iii) घर्षिता

(य) 'शुचि मनः यद्यस्ति ।'

(i) शोचनीयम्

(ii) पवित्रम्

(iii) शोकाकुलम्

खण्डः घ (SECTION D)

भाग II

(PART II)

सामान्यः संस्कृतसाहित्यपरिचयः

सामान्य संस्कृत साहित्य परिचय

General Introduction to Sanskrit Literature *10 अङ्काः*

18. (अ) अधोलिखितेषु कस्यापि ***एकस्य*** संक्षिप्तः परिचयः संस्कृतेन लेख्यः ।

निम्नलिखित में से किसी ***एक*** का संक्षिप्त परिचय संस्कृत में लिखिए ।

Write a brief note on any ***one*** of the following in Sanskrit. 5

कालिदासः, अम्बिकादत्तव्यासः, भासः ।

अथवा (OR)

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

पूरयित्वा तानि पुन: लिखत ।

निम्नलिखित वाक्यों में मञ्जूषा के पदों की सहायता से रिक्त स्थानों की पूर्ति करके उन्हें पुन: लिखिए ।

Fill in the blanks in the following, using the words from the box and rewrite the same. $\frac{1}{2} \times 10 = 5$

(i) पञ्चतन्त्रस्य लेखक: __________ अस्ति ।

(ii) __________ चम्पूकाव्यं भवति ।

(iii) नाटकस्य आरम्भे __________ भवति ।

(iv) चारुदत्तस्य लेखक: __________ अस्ति ।

(v) उपमा __________ ।

(vi) महाभारते __________ पर्वाणि सन्ति ।

(vii) चरकसंहिताया: लेखक: __________ अस्ति ।

(viii) गद्यं कवीनां __________ वदन्ति ।

(ix) 'कादम्बरी' इत्यस्य लेखक: __________ अस्ति ।

(x) रामायणम् __________ कथ्यते ।

मञ्जूषा

कालिदासस्य, आदिकाव्यम्, निकषम्, चरक:, अष्टादश, विष्णुशर्मा, गद्यपद्यमयम्, नान्दी, भास:, बाणभट्ट: ।

(ब) महाकाव्यस्य अथवा नाटकस्य का अपि **पञ्च**विशेषता: संस्कृतेन लिखत ।

महाकाव्य या नाटक की किन्हीं **पाँच** विशेषताओं को संस्कृत में लिखिए ।

Write any **five** characteristics of Mahakavya or Drama in Sanskrit. 5

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

SET – 4

Series : BVM/1

कोड नं.
Code No. 22

रोल नं.
Roll No.

परीक्षार्थी कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें ।
Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **15** हैं ।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें ।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **18** प्रश्न हैं ।
- **कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें ।**
- इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है । प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जायेगा । 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे ।
- Please check that this question paper contains **15** printed pages.
- Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains **18** questions.
- **Please write down the Serial Number of the question before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

संस्कृतम् (केन्द्रिकम्)
SANSKRIT (Core)

समय : होरात्रयम् | *पूर्णाङ्काः : 100*
निर्धारित समय : 3 घंटे | *अधिकतम अंक : 100*
*Time allowed : **3** hours* | *Maximum Marks : **100***

निर्देशा :

सङ्केताभावे सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि, संस्कृतेनैव लेखनीयानि ।

जहाँ स्पष्ट संकेत नहीं हैं, वहाँ उत्तर संस्कृत में ही दीजिए ।

Answer the questions in Sanskrit only unless stated otherwise.

अस्मिन् प्रश्नपत्रे **चत्वारः** *खण्डाः सन्ति ।*

इस प्रश्न-पत्र में **चार** *खण्ड हैं ।*

*There are **four** sections in this question paper.*

Prepp
Your Personal Exams Guide

खण्ड: क	:	अपठितांशावबोधनम् (अपठितांश – अवबोधन)	10 अङ्का:
SECTION A	:	(Unseen Reading Comprehension)	
खण्ड: ख	:	संस्कृतेन रचनात्मककार्यम् (संस्कृत रचनात्मक कार्य)	15 अङ्का:
SECTION B	:	(Sanskrit Writing Skills)	
खण्ड: ग	:	अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण)	30 अङ्का:
SECTION C	:	(Applied Grammar)	
खण्ड: घ	:	भाग I – पठितांशावबोधनम् (पठितांश – अवबोधन)	35 अङ्का:
SECTION D	:	PART I – Reading Comprehension	
		भाग II – सामान्य: संस्कृतसाहित्यपरिचय: (सामान्य संस्कृत साहित्य परिचय)	10 अङ्का:
		PART II – General Introduction to Sanskrit Literature	

खण्ड: क (SECTION A) **10 अङ्का:**

अपठितांशावबोधनम्

अपठितांश – अवबोधन

Unseen Reading Comprehension

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत ।

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर दिये गये प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए ।

Read the following passage and answer the given questions in Sanskrit.

गद्यांश: :

अस्माकं जीवने पदे पदे प्रत्येकं कार्येषु विज्ञानं व्याप्तमस्ति । विज्ञानस्य चमत्कारान् दृष्ट्वा वयम् आश्चर्यं कुर्मः । सर्वेषु क्षेत्रेषु एव विज्ञानस्य लाभाः दृश्यन्ते । अद्य वयं वाष्पयानेन देशदेशान्तरेषु परिभ्रमामः । पोतेन अनायासं नदीः समुद्रांश्च तरामः । विमानेन आकाशे स्वच्छन्दं विहरामः । अद्य तु राकेट इति यन्त्रेण तु चन्द्रमसि अपि भ्रमणाय प्रयत्नं कुर्मः । मोटर–बस–कार–स्कूटरादिभिः विविधैः यानैः तु वयं प्रतिदिनं प्रतिपलं च गमनागमनं कुर्मः । अद्य अस्माकं जीवने विद्युतः उपयोगं तु सर्वत्र दृश्यते । रात्रीणां अन्धकारे विद्युद्दीपकं प्रज्वाल्य सर्वत्र प्रकाशं कुर्मः । विद्युतः प्रभावेण व्यजनानि चलन्ति, रोमाञ्चकारिणि दारूणेऽपि शिशिरे शैत्यभयं न भवति । एवमेव ग्रीष्मतापोऽपि न अनुभूयते । उद्योगक्षेत्रेषु विद्युतः शक्त्या मुद्रणयन्त्राणि, अनेकानि यन्त्रोपकरणानि चलन्ति । तैः नवीनानि वस्तूनि निर्मीयन्ते ।

www.prepp.in
Prepp
Your Personal Exams Guide

प्रश्नाः

(अ) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ½ × **4** = **2**

एक शब्द में उत्तर दीजिए । (केवल **चार** प्रश्न)

Answer in one word of any **four** questions :

(i) अस्माकं जीवने पदे पदे किं व्याप्तम् ?

(ii) विज्ञानस्य कान् दृष्ट्वा वयम् आश्चर्यं कुर्मः ?

(iii) वयं देशदेशान्तरेषु केन परिभ्रमामः ?

(iv) वयं केन समुद्रान् तरामः ?

(v) केन आकाशे स्वच्छन्दं विहरामः ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) **2** × **2** = **4**

पूर्णवाक्य में उत्तर दीजिए : (केवल **दो** प्रश्न)

Answer in a complete sentence of any **two** questions :

(i) वयं रात्रीणाम् अन्धकारे कथं सर्वत्र प्रकाशं कुर्मः ?

(ii) वयम् चन्द्रमसि केन गन्तुं शक्नुमः ?

(iii) उद्योगक्षेत्रेषु विद्युतः शक्त्या किं किं भवति ?

(इ) यथानिर्देशम् उत्तरत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) : ½ × **4** = **2**

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए : (केवल **चार** प्रश्न)

Answer as directed of any **four** questions :

(i) 'सर्वेषु' इति पदस्य विशेष्यपदं किं प्रयुक्तम् ?

(ii) 'गगने' इति पदस्य अत्र किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?

(iii) 'गमनम्' इत्यस्य अत्र किं विलोमपदं प्रयुक्तम् ?

(iv) 'परिभ्रमामः' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं प्रयुक्तम् ?

(v) तैः नवीनानि वस्तूनि निर्मीयन्ते इति वाक्ये 'तैः' इति सर्वनामपदं केभ्यः प्रयुक्तम् ?

(ई) अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत । **2**

इस अनुच्छेद के लिए उपयुक्त शीर्षक संस्कृत में लिखिए ।

Write a suitable title for this passage in Sanskri At.

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

खण्डः ख (SECTION B) 15 अङ्काः

संस्कृतेन रचनात्मककार्यम्

संस्कृत रचनात्मक कार्य

Sanskrit Writing Skills

2. रुग्णतायाः कारणात् अवकाशप्राप्त्यर्थं प्रधानाचार्यं प्रति लिखिते प्रार्थनापत्रे मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयत । **½ × 10 = 5**

बीमारी के कारण अवकाश लेने के लिए प्रधानाचार्य को लिखे गए प्रार्थनापत्र में मञ्जूषा में दिये शब्दों से रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए ।

Fill in the blanks with the words from the given box, regarding an application for sick leave to the Principal.

सेवायाम्,

___(i)___,

राजकीय सर्वोदय विद्यालयः

दिल्ली ।

विषयः – अवकाशप्रदानाय प्रार्थनापत्रम् ।

___(ii)___,

सविनयं निवेदनम् अस्ति यद् अहम् विगत, रात्रेः एव ___(iii)___ पीडितः अस्मि । येनाहम् ___(iv)___ विद्यालयम् आगन्तुम् ___(v)___ अस्मि । कृपया द्विदिवसपर्यन्तम् ___(vi)___ अवकाशम् ___(vii)___ माम् ___(viii)___ भवन्तः । अहं भवताम् ___(ix)___ भविष्यामि ।

सधन्यवादः,

भवदीयः ___(x)___

अरुणः

कक्षा द्वादशी ‘अ’

क्रमाङ्कः 16

मञ्जूषा

तीव्रज्वरेण, मान्याः, अध्ययनाय, प्रधानाचार्य महोदयाः, असमर्थः, शिष्यः, अनुगृहणन्तु, कृतज्ञः, प्रदाय, मह्यम्

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

3. मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया अधोलिखितायां लघुकथायां रिक्तस्थानानि पूरयित्वा कथां पुनः लिखत ।

$\frac{1}{2} \times 10 = 5$

मंजूषा में दिये गये शब्दों की सहायता से निम्नलिखित लघुकथा में रिक्त स्थानों की पूर्ति कर कथा को पुनः लिखिए ।

Fill in the blanks of the following short story with the help of the words given in the box below and rewrite the same :

कथा :

आसीत् गोदावरीतीरे विशालः __(i)__ । तत्र विविधाः पक्षिणः __(ii)__ निवसन्ति स्म । एकदा कश्चन __(iii)__ तत्र आगत्य __(iv)__ तण्डुलकणान् __(v)__ जालम् प्रासारयत् स्वयं च __(vi)__ भूत्वा कपोतानाम् __(vii)__ कृतवान् । अत्रान्तरे चित्रग्रीवनामा कश्चन कपोतराजः __(viii)__ तत्र आगतः । तत्र प्रकीर्णान् __(ix)__ दृष्ट्वा सः सविस्मयं चिन्तितवान् यत् निर्जने वने तण्डुलानां प्रकीर्णनं __(x)__ कृतम् भवेत् ? अवश्यमेव किमपि रहस्यमेव ।

मञ्जूषा

केन, रात्रौ, शाल्मलीवृक्षः, सपरिवारः, व्याधः, बहून्, प्रतीक्षाम्, तण्डुलकणान्, विकीर्य, प्रच्छन्नः ।

4. 'परोपकारः' **अथवा** 'मम वाटिका' इति विषयमधिकृत्य मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन पञ्चसंस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत । $1 \times 5 = 5$

मञ्जूषा में दिये गये शब्दों की सहायता से 'परोपकार' **अथवा** 'मम वाटिका' इस विषय पर पाँच संस्कृत वाक्यों में एक अनुच्छेद लिखिए ।

With the help of the words given in the box below describe 'Paropkar' **or** 'Mam Vatika' in **five** sentences in Sanskrit.

मञ्जूषा

परोपकारः, नद्यः, वृक्षाः, मेघाः, शरीरम्, वहन्ति, फलन्ति, वर्षन्ति, परोपकाराय, सज्जनाः, प्रकृतिः, अपि, सदा

अथवा/OR

वाटिकायाः, स्थानम्, वृक्षाः, लताः, पादपाः, भ्रमामि, सौन्दर्यम्, मालाकारः, पुष्पाणि, शोभन्ते, वृक्षपंक्तिः, पक्षिणः

www.prepp.in
Prepp
Your Personal Exams Guide

खण्डः ग (SECTION C) 30 अङ्काः

अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

अनुप्रयुक्त व्याकरण

Applied Grammar

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिविच्छेदं कुरुत – (केवलं प्रश्नषट्कम्) **1 × 6 = 6**

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों का सन्धिविच्छेद कीजिए : (केवल छः प्रश्नः)

Disjoin Sandhi's in the underlined words of the following sentences. (Only **six** questions)

(i) अस्त्यस्माकं गेहे कोऽपि प्रातराशः ।

(ii) तदुपविशतु आर्यः ।

(iii) हितान्न यः संशृणुते स किं प्रभुः ?

(iv) प्राचीनश्च एषः श्वेतस्तूपः ।

(v) अथ प्रतिषिद्धः कौमुदी–महोत्सवः ।

(vi) प्रासादोऽपि अत्रैव वर्तते ।

(vii) उत्तरं दक्षिणं चायनम् ।

6. निम्नलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितसमस्तपदानां विग्रहं कुरुत । (केवलं प्रश्नषट्कम्) **1 × 6 = 6**

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित समस्त पदों के विग्रह कीजिए । (केवल छः प्रश्न)

Expound the underlined words of the following sentences. (any **six** questions)

(i) अनेनैव कृताः कल्पभेदाः ।

(ii) सदयम् हृदयम् भाति ।

(iii) दुराराध्या राजलक्ष्मीः ।

(iv) सुमहिमा यद्यस्ति किम् ।

(v) व्रजन्ति ते मूढधियः पराभवम् ।

(vi) सर्वे यथास्थानम् उपविशन्ति ।

(vii) अयमेव अहोरात्रम् जनयति ।

7. अधोलिखितवाक्येषु कोष्ठकान्तर्गतं प्रकृतिं प्रत्ययं च योजयित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत। (केवलं प्रश्नाष्टकम्) **1 × 8 = 8**

निम्नलिखित वाक्यों में कोष्ठक के अन्तर्गत दी गई प्रकृति के साथ निर्दिष्ट प्रत्यय को जोड़कर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए। (कोई आठ प्रश्न)

Fill in the blanks in the following sentences by adding suffixes to the roots and words given in the brackets of any **eight** questions.

(i) अरुणः प्रकाशः पूर्वस्यां _______ मरीचिमालिनः। (भग + मतुप्)

(ii) आर्यं शिरसा _______ विज्ञापयति। (प्र + नम् + ल्यप्)

(iii) _______ यद्यस्ति किं पातकैः। (पिशुन + तल्)

(iv) _______ च न परिभ्रष्टम्। (सत् + त्व)

(v) _______ अयम् दरिद्रभावः। (रम् + अनीयर्)

(vi) अभियानम् _______ आसीत्। (साहस + ठक्)

(vii) येषाम् अन्यत्र अपि _______ गतिः वर्तते। (विद् + शानच्)

(viii) केन इदं _______ ? (कथ् + क्त)

(ix) अहम् कौमुदीमहोत्सवस्य प्रयोजनं _______ इच्छामि। (श्रु + तुमुन्)

8. अधोलिखितवाक्येषु कर्तृक्रियापदयोः अन्वितिं कुरुत। **1 × 5 = 5**

निम्नलिखित वाक्यों में कर्ता एवं क्रियापदों की अन्विति कीजिए।

Write the suitable verbs according to the subject in the following sentences.

(i) नेपथ्ये वैतालिकौ काव्यपाठं _______। (कुर्वन्ति/कुरुतः)

(ii) मत्स्यजीविनः समागत्य मत्स्यसंक्षयं _______। (करिष्यतः/करिष्यन्ति)

(iii) मठानां विशालता भव्यता च प्रेक्षकान् प्रसभम् _______।(आकर्षन्ति/आकर्षतः)

(iv) अयमेव अहोरात्रं _______ (जनयति/जनयतः)

(v) चतुर्भिः पुरुषः _______। (परीक्ष्यते/परीक्ष्यन्ते)

अथवा/OR

अधोलिखितवाक्येषु विशेष्यैः सह मञ्जूषायाः विशेषणपदानि योजयत।

निम्नलिखित वाक्यों में विशेष्यों के साथ मञ्जूषा से विशेषण पदों को जोड़िए।

Add the appropriate adjectives from the box with their qualifying nouns in the following sentences.

(i) एवं ______ भोजनानां दात्री भव।

(ii) ग्रीष्मे ______ भूमिः धूसरवर्णा जायते।

(iii) अयमेव वत्सरं ______ भागेषु विभनक्ति।

(iv) समिद्भिः ______ छदिप्रान्तः।

(v) सत्येन पन्था विततो ______।

मञ्जूषा

अतिनमितः, देवयानः, शोभनानां, द्वादशसु, नीलवर्णा

Prepp
Your Personal Exams Guide

9. अधोलिखितेषु वाक्येषु कोष्ठकपदैः सह उपयुक्तविभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानानि पूरयत । (केवलं प्रश्नपञ्चकम्)

1 × 5 = 5

निम्नलिखित वाक्यों में कोष्ठक में दिये गये शब्दों में उपयुक्त विभक्ति का प्रयोग कर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए । (केवल **पाँच** प्रश्न)

Fill in the blanks using appropriate case-endings with the words given in the brackets in the following sentences : (Only **five** sentences)

(i) तत् अलं भवतः __________ । (सन्ताप)

(ii) _______ (सर्व) नमो नमः ।

(iii) स स्तम्भः ________ (विकृति) विना तथैव तिष्ठति ।

(iv) अस्माकं प्राचार्यः _________ (छात्र) पारितोषिकं दास्यति ।

(v) सुखं हि ________ अनुभूय शोभते । (दुःख)

(vi) अनागतविधाता प्रत्युत्पन्नमतिश्च निष्क्रान्तौ ________ सह । (परिजन)

खण्डः घ (SECTION D) — 35 अङ्काः

भाग – I

PART – I

पठितांशावबोधनम्

पठितांश – अवबोधन

Reading Comprehension

10. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत । **5**

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर उन पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए ।

Read the following prose passages and answer the questions based on them in Sanskrit.

गद्यांशः

तेषां तत् कुलिशपातोपमं वचः समाकर्ण्य अनागतविधाता सर्वान् मत्स्यान् आहूय इदम् अवदत् – अहो ! श्रुतं भवद्भिः यत् मत्स्यजीविभिः अभिहितम् ? तद् रात्रावपि गम्यतां किञ्चित् निकटं सरः । उक्तं च –

अशक्तैर्बलिनः शत्रोः कर्तव्यं प्रपलायनम् ।
आश्रितव्योऽथवा दुर्गः नान्या तेषां गतिर्भवेत् ।।

प्रश्नाः

(I) एकपदेन उत्तरत । **½ × 2 = 1**

एक शब्द में उत्तर दीजिए ।

Answer in one word.

(i) कः सर्वान् मत्स्यान् आहूय अवदत् ?

(ii) बलिनः शत्रोः अशक्तैः किं कर्तव्यम् ?

www.prepp.in
Prepp
Your Personal Exams Guide

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नमेकम्) **2 × 1 = 2**

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए। (केवल एक प्रश्न)

Answer in a complete sentence of any **one** question.

(i) मत्स्यजीविनां वचः कीदृशम् आसीत् ?

(ii) अनागतविधाता मत्स्यान् रात्रौ अपि आत्मरक्षार्थं कुत्र गन्तुम् अकथयत् ?

(III) यथानिर्देशम् उत्तरत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए। (केवल चार प्रश्न)

Answer as directed of any **four** questions.

(i) 'वचः' इत्यस्य विशेषणपदं किं प्रयुक्तम् ? **½ × 4 = 2**

(ii) 'शक्तैः' इति पदस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम् ?

(iii) 'अवदत्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं प्रयुक्तम् ?

(iv) 'तडागः' इति पदस्य पर्यायपदं किं प्रयुक्तम् ?

(v) 'भवद्भिः' इति सर्वनामपदं केभ्यः प्रयुक्तम् ?

11. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत। **5**

निम्नलिखित पद्यांश को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए।

Read the following verse and answer the questions based on them in Sanskrit.

पद्यम्

स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपम्, हितान्न यः संशृणुते स किंप्रभुः।
सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिम्, नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पदः॥

प्रश्नाः :

(I) एकपदेन उत्तरत। **½ × 2 = 1**

एक शब्द में उत्तर दीजिए।

Answer in one word.

(i) यः अधिपं साधु न शास्ति स किम् उच्यते ?

(ii) सदानुकूलता केषु भवेत् ?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (प्रश्नमेकम्) **2 × 1 = 2**

पूर्णवाक्य में उत्तर दीजिए। (एक प्रश्न)

Answer in a complete sentence of any **one** question.

(i) किंप्रभुः कः भवति ?

(ii) यत्र राजा मन्त्रिणः च परस्परं सहयोगिनः भवन्ति, तत्र राज्ये काः निवसन्ति ?

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

(III) यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ½ × **4** = **2**

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए । (कोई **चार** प्रश्न)

Answer as directed of any **four** questions.

(i) 'नृपेष्वमात्येषु' इत्यस्य विशेषणं किम् ?

(ii) 'दुष्टः राजा' इत्यर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(iii) 'कुर्वते' इत्यस्य कर्तृपदं किम् ?

(iv) 'प्रतिकूलेषु' इति पदस्य विलोमपदम् किं प्रयुक्तम् ?

(v) 'राजानम्' इति पदस्य पर्यायपदं किं प्रयुक्तम् ?

12. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् यथानिर्देशम् उत्तरत । **5**

निम्नलिखित नाट्यांश को पढ़कर उस पर आधारित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए ।

Read the following drama passage and answer the questions based on them in Sanskrit.

नाट्यांशः :

राजा – आर्य वैहीनरे ! आभ्यां वैतालिकाभ्यां सुवर्णशतसहस्रं दापय ।

चाणक्यः – (सक्रोधम्) वैहीनरे ! तिष्ठ, तिष्ठ । न गन्तव्यम् । वृषल ! किम् अस्थाने महान् प्रजा – धनापव्ययः ?

राजा – (सक्रोधम्) आर्येण एव सर्वत्र निरुद्धचेष्टस्य मे बन्धनम् इव राज्यम्, न राज्यम् इव ।

चाणक्यः – वृषल ! स्वयम् अनभियुक्तानाम् राज्ञाम् एते दोषाः सम्भवन्ति ।

राजा – यद्येवं तर्हि कौमुदीमहोत्सव – प्रतिषेधस्य तावत् प्रयोजनम् श्रोतुम् इच्छामि ।

चाणक्यः – कौमुदी–महोत्सवस्य आयोजनस्य प्रयोजनम् ज्ञातुम् इच्छामि ।

राजा – प्रथमं मम आज्ञायाः पालनम् ।

प्रश्नाः

(I) एकपदेन उत्तरत । ½ × **2** = **1**

एक शब्द में उत्तर दीजिए ।

Answer in one word.

(i) चाणक्यः राज्ञे कस्य सम्बोधनस्य प्रयोगं करोति ?

(ii) राजा कस्य प्रतिषेधस्य प्रयोजनं श्रोतुम् इच्छति ?

(II) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नमेकम्) **2** × **1** = **2**

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए । (केवल एक प्रश्न)

Answer in a complete sentence of any **one** question.

(i) राजा वैतालिकाभ्याम् किम् दापयितुम् इच्छति ?

(ii) नाट्यांशेऽस्मिन् कस्य प्रथमम् आज्ञापालनम् कथितम् कस्य च आज्ञाया उल्लंघनं कथितम् ?

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

(III) यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ½ × **4** = **2**

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए । (कोई चार प्रश्न)

Answer as directed of any **four** questions.

(i) प्रजाधनापव्ययः इत्यस्य विशेषणपदम् किम् ?

(ii) अनभियुक्तानां 'राज्ञाम् दोषाः सम्भवन्ति' इत्यत्र कर्तृपदम् किम् अस्ति ?

(iii) 'गुणाः' इति पदस्य विलोमपदं किं प्रयुक्तम् ?

(iv) 'मम आज्ञायाः पालनम्' अत्र 'मम' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

(v) 'अन्यत्' इत्यस्य समानार्थकं पदं किं प्रयुक्तम् ?

13. यथानिर्देशम् उत्तरत । **2** × **2** = **4**

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए ।

Answer as directed.

(i) "विभवानुवशा भार्या समदुःखसमो महान् ।"

अस्य श्लोकांशस्य सन्दर्भग्रन्थः कः ? तस्य लेखकः च कः इति लिखत ।

(ii) "देव ! कः अन्यः जीवितुकामो देवस्य शासनम् अतिवर्तेत ?"

इदं वाक्यं कः कं प्रति कथयति ?

अथवा/OR

(i) "हितान्न यः संशृणुते स किं प्रभुः ।"

इति श्लोकांशः कस्मात् ग्रन्थात् संग्रहीतः ? कश्च अस्य लेखकः ?

(ii) "प्रयोजनमन्तरा चाणक्यः स्वप्नेऽपि न चेष्टते"

इति वाक्यं कः कं प्रति कथयति ?

14. प्रत्येकम् अंशस्य प्रदत्त भावार्थ-त्रयात् शुद्धं भावार्थं चित्वा लिखत । **2** × **2** = **4**

प्रत्येक अंश के लिए दिये गये तीन भावार्थों में से शुद्ध भावार्थ का चयन करके लिखिए ।

Pick out and write the correct one out of the three explanations given for each of the following lines.

(i) सूत्रधारः सर्वव्यवहारस्य ।

भावार्थ :

(क) सकलकार्याणाम् आरम्भाय सूत्रधारः मञ्चे प्रविशति ।

(ख) प्रातः सूर्ये उदिते सति एव संसारस्य सर्वे व्यवहाराः आरम्भन्ते ।

(ग) सूत्रधारस्य सर्वः व्यवहारः मनोहरः ।

Prepp
Your Personal Exams Guide

(ii) "एको हि दोषो गुणसन्निपाते निमज्जतीन्दोः किरणेष्विवाङ्कः ।"

भावार्थः :

(क) यदि कस्मिन्नपि गुणानाम् समूहः स्यात्, तर्हि तेषु गुणेषु एकः दोषः तथैव निलीयते यथा चन्द्रकिरणेषु मलिनचिह्नमपि प्रभावहीनं भवति ।

(ख) गुणसमूहे एकोऽपि दोषः भयङ्करः भवति ।

(ग) यत्र गुणाः भवन्ति तत्र एकः दोषः अपि संभाव्यते ।

अथवा/OR

अधोलिखितस्य पद्यस्य प्रदत्तं भावार्थं मञ्जूषाप्रदत्तपदैः पूरयित्वा पुनः लिखत । ½ × **8** = **4**

निम्नलिखित पद्य में दिये गये भावार्थ को मञ्जूषा में दिये गए शब्दों से पूर्ण कर पुनः लिखिए ।

Complete the central idea of the given verse with the words given in the box below and rewrite the same.

यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्येवानुपश्यति,
सर्वभूतेषु चात्मानम् ततो न विजुगुप्सते ।।

भावार्थः :

संसारे यः ___(i)___ सर्वान् प्राणिनः स्वकीये ___(ii)___ सस्नेहं पश्यति, अर्थात् सर्वान् जनान् ___(iii)___ पश्यति, यतः सर्वे जनाः तेन सदृशाः इव । एवमेव यः सर्वेषु ___(iv)___ आत्मानं पश्यति, अर्थात् एक एव ___(v)___ सर्वेषु विराजते यः ___(vi)___ वर्तते इति ज्ञानं जायते, तत्पश्चात् सः मानवः केनापि सह ___(vii)___ कर्तुं न शक्नोति । सः ___(viii)___ भवति ।

मञ्जूषा

हृदये, प्राणिषु, आत्मवत्, आत्मा, मनुष्यः, सर्वप्रियः, घृणाम्, मयि ।

15. अधोलिखितश्लोकद्वयस्य प्रदत्तान्वये उचित पदैः रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा अन्वयं पुनः लिखत । ½ × **8** = **4**

निम्नलिखित दो श्लोकों के दिये गये अन्वयों में उचित पदों से रिक्त स्थानों की पूर्ति कर अन्वय को पुनः लिखिए ।

The prose-order renderings of the following **two** verse have been given below. Fill in the blanks and rewrite the same.

(क) अद्भिः गात्राणि शुध्यन्ति बुद्धिः ज्ञानेन शुध्यति ।
अहिंसया च भूतात्मा मनः सत्येन शुध्यति ।

अन्वयः –

गात्राणि अद्भिः ___(i)___ । बुद्धिः ___(ii)___ शुध्यति । अहिंसया ___(iii)___ ___(iv)___ सत्येन च शुध्यति ।

(ख) विद्यमाना गतिः येषामन्यत्रापि सुखावहा ।
ते न पश्यन्ति विद्वांसो देहभङ्गं कुलक्षयम् ।।

अन्वयः –

येषाम् ___(i)___ अपि विद्यमाना गतिः ___(ii)___ , ते ___(iii)___ देहभङ्गम् कुलक्षयम् ___(iv)___ पश्यन्ति ।

www.prepp.in

Prepp
Your Personal Exams Guide

16. अधोलिखितानां 'क' स्तम्भस्य वाक्यांशानां 'ख' स्तम्भस्य वाक्यांशैः सह सार्थकसम्मेलनं कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत । $1 \times 4 = 4$

निम्नलिखित 'क' स्तम्भ के वाक्यांशों का 'ख' स्तम्भ के वाक्यांशों के साथ सार्थक मिलान करके वाक्यों को पुनः लिखिए ।

Match the following sentences of column 'क' with the suitable sentences of column 'ख' and rewrite the same.

	'क'		'ख'
(i)	एष एव अङ्गीकरोति	(अ)	स्फीता भवन्त्यापदः ।
(ii)	निर्वैरा विमुखीभवन्ति	(ब)	निघर्षणच्छेदनतापताडनैः ।
(iii)	तृणानि भूमिरुदकम्	(स)	उत्तरं दक्षिणं चायनम् ।
(iv)	तथा चतुर्भिः पुरुषः परीक्ष्यते	(द)	वाक्चतुर्थी च सूनृता ।

17. अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुसारं शुद्धम् अर्थं चित्वा लिखत । (केवलं प्रश्नचतुष्टम्) $1 \times 4 = 4$

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित शब्दों के प्रसंगानुसार शुद्ध अर्थ चुनकर लिखिए । (कोई चार प्रश्न)

Select and write the appropriate meanings of the underlined words in the following sentences. (Any **four** questions)

(i) इन्दुकिरणेषु अङ्क इव ।

(क) चिह्नम्

(ख) कलङ्कः

(ग) क्रोडः

(ii) आप्तकामाः ऋषयः येन आक्रमन्ति यत्र तत् सत्यस्य परमं निधानम् –

(क) आश्रयः

(ख) मुख्यम्

(ग) कोषः

(iii) सत्त्वं च न परिभ्रष्टं यद् दरिद्रेषु दुर्लभम् ।

(क) सात्त्विकः

(ख) मनः

(ग) जीवः

Prepp
Your Personal Exams Guide

(iv) वेदा एतस्य एव <u>वन्दिनः</u> ।

(क) स्तुतिगायकाः

(ख) स्नेहिनः

(ग) मानिनः

(v) यथा चतुर्भिः <u>कनकं</u> परीक्ष्यते ।

(क) सुवर्णम्

(ख) पुष्पम्

(ग) कर्णः

खण्डः घ (SECTION D) 10 अङ्काः

भाग – II

PART – II

सामान्यः संस्कृतसाहित्यपरिचयः

सामान्य संस्कृत साहित्य परिचय

General Introduction to Sanskrit Literature

18. (अ) अधोलिखितेषु कस्यापि एकस्य कवेः संक्षिप्तः परिचयः संस्कृतेन लेख्यः । 5

निम्नलिखित में से किसी एक कवि का संक्षिप्त परिचय संस्कृत में लिखिए ।

Write a brief note on any **one** of the following Part in Sanskrit.

(i) भारविः

(ii) भर्तृहरिः

(iii) कालिदासः

अथवा / OR

अधोलिखितेषु वाक्येषु मञ्जूषा पद–साहाय्येन रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत । $\frac{1}{2} \times 10 = 5$

निम्नलिखित वाक्यों में मञ्जूषा के पदों की सहायता से रिक्त स्थानों की पूर्ति कर पुनः लिखिए ।

Fill in the blanks in the following sentences using the words from the box and rewrite the same.

(i) नाटकं __________ एव एकः भेदः ।

(ii) नाट्यशास्त्रस्य रचयिता __________ आसीत् ।

(iii) कालिदासस्य __________ प्रसिद्धा ।

Prepp Your Personal Exam Guide

(iv) छन्दोरहितरचना __________ कथ्यते ।

(v) पञ्चतन्त्रस्य लेखकः _________ अस्ति ।

(vi) गद्यपद्यमयी रचना ________ इति कथ्यते ।

(vii) ________ आख्यायिका च गद्यकाव्यस्य प्रमुखं भेदद्वयम् ।

(viii) नाटकस्य अन्ते __________ भवति ।

(ix) रसाः __________ भवन्ति ।

(x) छन्दोयुक्तरचना __________ कथ्यते ।

मञ्जूषा

उपमा, रूपकस्य, भरतः, पद्यम्, चम्पूः, गद्यम्, विष्णुशर्मा, कथा, भरतवाक्यम्, नव

(आ) महाकाव्यस्य काश्चन पञ्चविशेषताः संस्कृतेन लिखत । 5

महाकाव्य की किन्हीं पाँच विशेषताओं को संस्कृत में लिखिए ।

Write any **five** characteristics of Mahakavya in Sanskrit.

____

Prepp Your Personal Exam Guide

Prepp
Your Personal Exams Guide